

Annemari Sipari & Alisa Suppala

KIELITIETOISUUS VARHAISKASVA- TUKSESSA

Perustana lapsen oman äidinkielen arvostami-
selle

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

2022

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

Tutkintonimike	Sosionomi (AMK)
Tekijä/Tekijät	Annemari Sipari & Alisa Suppala
Työn nimi	Kielitietoisuus varhaiskasvatuksessa
Toimeksiantaja	Kotkan kaupungin varhaiskasvatus
Vuosi	2022
Sivut	38 sivua, liitteitä 1 sivu
Työn ohjaaja(t)	Eija Vikman

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitä keinoja varhaiskasvatuksella on antaa maahanmuuttajavanhemmille ja heidän lapsilleen oman äidinkielen arvostamiseen ja mitä keinoja mahdollisesti kaivattaisiin lisää. Opinnäytetyömme aihe on peräisin työelämässä tekemistämme havainnoista. Olemme huomanneet, että osa maahanmuuttajalasten vanhemmista haluaa lapsensa oppivan nopeasti suomen kielen, jolloin lapsen oma äidinkieli jää taka-alalle. Tämä puolestaan tekee suomen kielen oppimisesta lapselle entistä hankalampaa.

Opinnäytetyömme toteutettiin laadullista sekä määrällistä tutkimusotetta käyttäen. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla Kotkan kaupungin varhaiskasvatuksen opettajia käyttämällä teemahaastattelun ja asiantuntijahaastattelun menetelmää, laatimalla puolistrukturoitu kyselylomake maahanmuuttajalasten vanhemmille, osallistumalla webinaariin sekä perehtymällä saatavilla olevaan lähdemateriaaliin.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että lapsen saa arvostamaan omaa äidinkieltään parhaiten osoittamalla kiinnostusta ja arvostusta lapsen omaa kieltä kohtaan ja olemalla ennakkoluuloton. Varhaiskasvatus pyrkii myös omalla toiminnallaan korostamaan vanhemmille oman äidinkielen oppimisen merkitystä ja tärkeyttä.

Asiasanat: varhaiskasvatus, maahanmuuttajat, vieraskielisyys, kielitietoisuus

Degree title	Bachelor of Social Services
Author (authors)	Annemari Sipari & Alisa Suppala
Thesis title	Language awareness in early childhood education
Commissioned by	Early childhood education, city of Kotka
Time	2022
Pages	38 pages, 1 page of appendix
Supervisor	Eija Vikman

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to figure out how early childhood education can support the appreciation of immigrant parents' and their children's own mother tongue? The topic of this thesis comes from our own experiences working in early childhood education. We have noticed that some parents want their children to learn Finnish quickly, which in turn can cause the child's own mother language to become neglected. This can make learning Finnish even harder.

Our thesis was made using both qualitative and quantitative research approach. The research material was collected by interviewing early childhood education teachers in the city of Kotka, using the method of a thematic interview and an expert interview, preparing a semi-structured questionnaire for parents' of immigrant children, participating in a webinar and reviewing available source material.

In conclusion the best way to have a child appreciate his or hers own mother tongue is by showing interest and appreciation for the child's own language and by being open-minded. Early childhood education also seeks to emphasize to parents the importance and significance of their children learning their own mother tongue.

Keywords: early childhood education, immigrants, foreign language

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	VARHAISKASVATUS.....	7
3	KIELITIETOISUUS	8
4	ÄIDINKIELEN MERKITYS	8
5	LAPSEN KIELELLINEN IDENTITEETTI.....	9
6	TUTKIMUKSEN TAVOITTEET, TARKOITUS JA AJANKOHTAISUUS	10
6.1	Ulkomaalaistaustaisten ja vieraskielisten osuus väestössä	11
6.2	Omaan äidinkielen negatiivisesti suhtautumisen vaikutus lapsen kielelliseen identiteettiin	12
6.3	Monikielisyteen liittyvät ennakkoluulot	13
6.4	Monikielisyden hyödyt.....	14
7	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET JA HANKKEET.....	15
8	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	16
8.1	Haastattelut	17
8.2	Kyselylomake.....	18
8.3	Webinaari	19
9	TUTKIMUSAINEISTON TULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU.....	20
9.1	Varhaiskasvatuksen opettajien haastattelujen tarkastelu	20
9.2	Vieraskielisten vanhempien kyselylomakevastausten tarkastelu	25
9.3	Webinaarin tarkastelu	28
10	OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS	29
11	JOHTOPÄÄTÖKSET	30
11.1	Miten oman äidinkielen arvostamista tuetaan varhaiskasvatuksessa?	31
11.2	Millaista tukea maahanmuuttajavanhemmat saavat oman äidinkielen arvostamiseen varhaiskasvatukselta?.....	31
12	TOIMENPIDE-EHDOTUKSET.....	32
13	POHDINTA.....	33

LÄHTEET.....36

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

1 JOHDANTO

Ajatuksemme opinnäytetyön aiheesta on lähtöisin omien varhaiskasvatuksessa saatujen työkokemusten kautta. Meillä molemmilla on taustalla kaksi harjoittelujaksoa varhaiskasvatuksen parissa ja olemme molemmat tehneet aktiivisesti eri pituisia sijaisuusjaksoja päiväkodeissa opiskelun ohella. Toimeksiantajamme on Kotkan varhaiskasvatus ja yhteyshenkilö on varhaiskasvatuksen kehittämissuunnittelija Pia Eskola.

Opinnäytetyömme on ajankohtainen, sillä maahanmuutto on lisääntynyt viime vuosien aikana suuresti. Olemme molemmat tehneet havaintoja siitä, miten haastavaa lapselle on opetella suomen kieltä, jos oma äidinkieli ei ole vielä hallinnassa. Havaintojemme mukaan osa maahanmuuttajalasten vanhemmista saattaa ajatella, että lapselle tulisi puhua maan valtakielenä puhuttua kieltä. Tähän valintaan saattavat vaikuttaa mm. pelko lapsen leimautumisesta tai kenties ajatus siitä, että lapsen on helpompi sopeutua, jos perheessä puhutaan lapselle vain sitä kieltä, jota puhutaan maan valtakielenä. Tällainen valinta voi kuitenkin osoittautua lapsen kielen kehityksen kannalta ongelmalliseksi ratkaisuksi.

Opinnäytetyömme avulla halusimme selvittää, mitä keinoja varhaiskasvatuksella on antaa maahanmuuttajavanhemmille ja heidän lapsilleen oman äidinkielen arvostamiseen ja mitä keinoja mahdollisesti kaivattaisiin lisää. Miten oman äidinkielen arvostamista voisi lisätä on tutkittu vasta vähän etenkin varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Kielitietoisuus on opinnäytetyössämme keskeisessä asemassa tutkimuskysymyksiimme vastausten saamisen kannalta. Opinnäytetyömme alkaa teoreettisen viitekehyksen, tutkimuksen tavoitteiden, tarkoituksen ja ajankohtaisuuden sekä aikaisemmin tehtyjen tutkimusten tarkastellulla luvuissa 1–6. Tämän jälkeen siirrymme opinnäytetyön toteutukseen ja tutkimusaineiston tuloksien sekä johtopäätösten tarkasteluun luvuissa 7–8 ja 10. Opinnäytetyössämme näkyy sekä laadullinen että määrällinen tutkimus-tyyli ja tutkimuksen aineisto on kerätty haastatteluin, kyselylomakevastauksia ja kirjallisuutta hyödyntäen.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on lapsen tavoitteellista ja suunnitelmallista hoidon, opetuksen ja kasvatuksen muodostama kokonaisuus, jossa erityisesti pedagogiikka on avain asemassa. Varhaiskasvatukseen tehtäviin kuuluu lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen, syrjäytymisen ehkäiseminen sekä huoltajien tukeminen kasvatustyössä ja heidän työelämäänsä tai opiskeluun osallistumisen mahdollistaminen. Varhaiskasvatuksessa opitut taidot ja tiedot vahvistavat lapsen osallisuutta ja mahdollisuutta toimia aktiivisesti yhteiskunnassa. (Kotkan kaupunki 2019, 21.)

Varhaiskasvatus tukee monipuolisesti vieras- ja monikielisten lasten kielitaidon, kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä sekä kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Lapsille pyritään mahdollisuuksien mukaan järjestämään tilaisuuksia omaksua ja käyttää omaa äidinkieltään tai äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen tai ruotsin oppiminen toisena kielenä muodostavat pohjan lapsen toiminalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Lapsen oman äidinkielen tai äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisen vastuu on pääasiassa perheellä. (Kotkan kaupunki 2019, 79, 80.)

Varhaiskasvatustalain (540/2018) tavoitteena on antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katso-muksellista taustaa. Varhaiskasvatukseen on kehitetty uusi työväline KieliPeda tukemaan kielitaitoista varhaiskasvatusta, jossa kielten ymmärretään vaikuttavan suuresti lapsen kehitykseen, vuorovaikutukseen, oppimiseen ja identiteettiin. Työvälineenä KieliPeda on kolmiosainen ja se voidaan jakaa näihin kolmeen eri osaan:

1. Kielitietoisuuden näkökulmasta varhaiskasvatukseen oppimisympäristöjen arviointi ja kehittäminen.
2. Monikielisten lasten kielimaailman tarkasteleminen yhteistyössä huoltajien kanssa.
3. Monikielisen lapsen suomen kielen taitojen edistymisen seuraaminen.

(Turun yliopisto ym. 2020, 3.)

3 KIELITIETOISUUS

Kielitietoisuus voidaan ymmärtää kielen monitahoisena käyttönä sekä tietoisuutena kielenpuhujien sosiokulttuurisista taustoista, jotka vaikuttavat monin tavoin kielen käyttöön. Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa varhaiskasvattaja ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten oppimisessa ja kehityksessä, vuorovaikutuksessa sekä osana identiteetin muodostumista ja yhteiskuntaan kuulumista. Lapsia rohkaistaan käyttämään kieliä monipuolisesti, heidän kielelliset lähtökohtansa huomioidaan ja vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin annetaan aikaa ja mahdollisuuksia. (OPH 2018, 31; Honko & Mustonen 2018, 129.)

Varhaiskasvattajan tulisi olla tietoinen lapsen moninaisista elämänpoluista ja kielenkäyttötavoista eri sosiaalisissa verkoissa, yhteisöissä ja kielellisissä maissa ja muokata näiden perusteella pedagogisia ratkaisujaan. Kielitietoisuudessa keskeistä on ymmärrys siitä, että elämässä on mahdollista käyttää monia kieliä rinnakkain ja kielen käyttö voidaan aina liittää arvoihin ja ideologioihin. Kielitietoisella pedagogiikalla viitataan erilaisten elämäntapojen hyväksyntään sekä eri näkökulmien arvostamiseen ja kielenkäyttö repertuaarin laajentamiseen. (Honko & Mustonen 2018, 129.)

Kielitietoisuus on työskennellessä tullut meille käytännössä tutuksi, mutta terminä se oli meille täysin vieras. Ensimmäisen kerran kielitietoisuus on mainittu vuoden 2016 varhaiskasvatussuunnitelmassa, mutta siitä huolimatta se ei ole havaintojemme perusteella terminä kovin tunnettu varhaiskasvattajien keskuudessa. Koemme kielitietoisien varhaiskasvatuksen muodostavan pohjan lapsen oman äidinkielen arvostamiselle.

4 ÄIDINKIELEN MERKITYS

Oma kieli, äidinkieli, on tunteiden, sydämen, ajattelun ja identiteetin kieli. Kielellinen kotimme on aina mukamme, vaikka muuttaisimme maasta toiseen – se on tukena, voimanlähteenä, lohtuna. Ei ole kuitenkaan itsestään selvää säilyttää äidinkieltä myös uudessa kieliympäristössä, vaan se vaatii aktiivista ponnistelua, kielellisen monimuotoisuuden vaalimista ja suojelua. (Latomaa, 2007, 14.)

Vanhempi toimii lapsen ensimmäisenä ja ensisijaisena oman äidinkielen opettajana, ja onkin pienen lapsen silmissä myös siihen parhain ja pätevin esimerkki. Lasten identiteetin kehittymistä tukee parhaiten vanhemman oma ilo ja rakkaus omaa kulttuuria ja kieltä kohtaan, mikä myös auttaa etukäteen opettajia ja kasvattajia enemmän kuin mitkään muut tukimuodot.

(Latomaa 2007, 20.)

Tarvitsemme kieltä oman minän ja yksilöllisyyden ilmaisemiseen. Kieli on erityäin tärkeä kaikessa oppimisessa, sillä tiedot hankitaan ja varastoidaan muistiin kielen välityksellä ja se on yhteydessä lapsen koko kehitykseen. Kieli lisää myös ajattelun nopeutta ja laajuutta. Kielenkäyttö on ajattelua, tunteiden ilmaisua, sosiaalista vuorovaikutusta ja toiminnan ilmaisemista. Lapsella kieli kehittyy koko ajan ja se on yhteydessä myös puheen kehitykseen. (Nurmi-laakso & Välimäki 2011, 31.)

Äidinkielellä on keskeinen rooli sosiaalisten suhteiden kehittymisen ja kasvatuksen kannalta. Lasten ja vanhempien keskinäinen kommunikointi vaatii yhteistä kieltä. Mikäli eri sukupolvet eivät ymmärrä toisiaan, voivat seuraukset olla traagisia. (Mäkelä 2007, 14.)

5 LAPSEN KIELELLINEN IDENTITEETTI

Lapsi muodostaa kielellisen identiteettinsä vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa ja sen kehittymiseen vaikuttavat myös muiden asenteet lapsen osamiin kieliin, monikielisyyteen ja kielen oppimiseen (Ota koppi 2020, 5). Varhaiskasvatuksen tehtäviin kuuluvat lasten kielellisen identiteetin sekä kielellisten taitojen ja valmiuksien kehittäminen. Varhaiskasvatuksessa lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin vahvistetaan. Kielenkehityksen tukeminen kytkeytyy lasten kulttuuriseen osaamisen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen sekä monilukutaidon kehittymiseen. Kielellisten taitojen kehittyminen antaa lapselle mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimintaan sekä avaa uusia vaikuttamisen keinoja.

(OPH 2018, 86.)

Kielen avulla lapsi toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään, ottaa erilaisia tilanteita haltuun ja hankkii tietoa. Monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö ja yhteistyö huoltajien kanssa tukee lapsen kielellistä kehitystä. Lasten on mahdollista omaksua useita eri kieliä samanaikaisesti, joiden kehittyminen ja käyttäminen voi olla tilanteista riippuvaista. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan lasten erilaiset kielelliset kasvuympäristöt. Kodeissa voidaan käyttää useita kieliä ja tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa voivat vaihdella. Varhaiskasvatuksessa kulttuurista ja kielellistä moninaisuutta tehdään näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa, mikä osaltaan tukee lapsen kielellisen identiteetin kehittymistä. (OPH 2018, 87.)

6 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET, TARKOITUS JA AJANKOHTAISUUS

Koemme monikielisyyden rikkautena, minkä vuoksi opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää, millä keinoin oman kielen arvostamista voitaisiin tukea, mitä keinoja varhaiskasvatuksella on ja minkälaista tukea maahanmuuttajavanhemmat kokevat saavansa ja tarvitsevansa. Näihin pyrimme saamaan vastauksen seuraavien tutkimuskysymyksien kautta:

1. Millä keinoin oman äidinkielen arvostamista voidaan tukea varhaiskasvatuksessa?
2. Millaista tukea maahanmuuttajavanhemmat saavat tai kokevat saavansa oman äidinkielen arvostamiseen varhaiskasvatuksesta?

Opinnäytetyössämme kielitietoisuuden käsite on vahvasti esillä ja näemme sen oman äidinkielen arvostamisen lähtökohtana ja mahdollistajana.

Tämän opinnäytetyön myötä haluamme koota yhteen kirjallisuudesta ja varhaiskasvatustajilta saadun tiedon siitä, miten päiväkodissa tuetaan maahanmuuttajalasten oman äidinkielen arvostamista ja miten maahanmuuttajalasten vanhemmat kokevat päiväkodin suhtautuvan lapsen vieraskielisyyteen. Eli kokevatko vanhemmat, että päiväkotitoiminta kannustaa heitä käyttämään omaa äidinkieltä lasten kanssa. Haluaisivatko vanhemmat, että lapsi kuulisi omaa äidinkieltään ryhmätoiminnan yhteydessä ja tukeeko päiväkotitoiminta vanhempien mielestä lapsen oman äidinkielen käyttöä.

Vieraskielisten lasten määrä varhaiskasvatuksessa on selkeästi lisääntynyt viime vuosikymmenen aikana ja moni vieraskielisen lapsen vanhempi haluaa lapsensa sulautuvan nopeasti suomalaiseen yhteiskuntaan. Tämä voi ilmetä esim. vaatimalla lasta oppimaan ja puhumaan maan valtakieltä. Tällainen ajattelu tuo lapselle ristiriitaisia ajatuksia omaa kulttuuria ja kieltä kohtaan. Kielitietoisuus mainitaan ensimmäistä kertaa vuoden 2016 varhaiskasvatussuunnitelmassa. Tästä huolimatta varhaiskasvatuksen näkökulmasta kielitietoisuuteen liittyvää tutkimusta on tehty hyvin vähän. Ylipäättänsä tietoa siitä, mitä keinoja varhaiskasvatuksella on oman äidinkielen arvostamiseen vieraskielisillä lapsilla, löytyy kirjallisena todella niukasti.

6.1 Ulkomaalaistaustaisten ja vieraskielisten osuus väestössä

Ulkomaalaistaustaisten määrä on lisääntynyt Suomessa tasaiseen tahtiin 2000-luvun aikana. Ulkomaalaistaustaisilla tarkoitetaan niitä henkilöitä, joiden vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Tilastokeskuksen mukaan esim. vuonna 2018 ulkomaalaistaustaisia henkilöitä oli väestössä n. 400 000 ja vuoteen 2020 mennessä määrä oli lisääntynyt 444 031 henkilöön, heistä 83 % olivat ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisia ja 17 % toisen polven. (Tilastokeskus 2021a.)

Samanlaista kasvua on nähtävissä myös vieraskielisten osuudesta väestössä. Vieraskielisillä tarkoitetaan sellaisia henkilöitä, jotka puhuvat jotain muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea. Vuosien 2019 ja 2020 välillä vieraskielisten määrä oli kasvanut alle 400 000:sta 432 800:nteen. Edelliseen vuoteen verrattuna vieraskielisten määrä oli siis kasvanut 4,9 %. (Tilastokeskus 2021b.)

Valtaosa ulkomaalaistaustaisesta väestöstä keskittyy Uudenmaan-alueelle, mutta myös Kymenlaaksossa erityisesti Kotka vaikuttaa olevan ulkomaalaistaustaisten suosiossa. (Valtioneuvosto 2021). Kotkan kaupungin (2021) sivuilta löytyneen tiedon mukaan ulkomailta Kotkaan muutetaan mm. opiskelun, työn, perhesiteiden tai pakolaisuuden vuoksi. Kotkassa asuu äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvia hieman alle 5 000.

Maahanmuuton määrä kasvaa jatkuvasti, minkä seurauksena suomessa asuu yhä enemmän vieraskielisiä henkilöitä. Tästä johtuen koemme opinnäytetyömme aiheen olevan tällä hetkellä ajankohtainen. Maahanmuutto Suomeen on lisääntynyt vuosi vuodelta ja tulee jatkossakin lisääntymään. Tämän takia koemme, että varhaiskasvatukseen tarvitaan yhä enemmän lisää ja uusia keinoja vieraskielisten asiakkaiden kohtaamiseen.

6.2 Omaan äidinkieleen negatiivisesti suhtautumisen vaikutus lapsen kielelliseen identiteettiin

Lapsi muodostaa omaa identiteettiään samaistumisen avulla. Samaistumisella lapsi sisäistää vanhempiensa tai muiden tärkeiden ihmisten mielipiteitä, käyttäytymismalleja ja ajatuksia. Osittain samaistuminen tapahtuu tiedostamatta ja vahvistuu, jos lapsen ihailema kohde osoittaa hyväksyntää lasta kohtaan. Samalla tavalla kuin lapset samaistuvat vanhempiinsa voivat vanhemmat myös samaistua lapsiinsa ja heidän tekemiin hyviin suorituksiin, joiden kautta vanhemmat kohottavat omaa itsetuntoaan. Kun lapsi menestyy jossain asiassa hyvin vanhemmat katsovat tämän olevan heidän ansiotaan ja ikään kuin omivat lapsensa menestyksen itselleen. Vastaavasti silloin kun lapsi epäonnistuu voi vanhempi myös kokea epäonnistuneensa. (Keltikangas-Järvinen 2017, 136, 211.)

Toisinaan vastaan on tullut vanhempia, joille lapsen suomen kielen osaaminen on ollut todella tärkeää. Sen sijaan vanhempi ei itse vaikuta olevan niinkään kiinnostunut oppimaan suomea vaan tälle riittää, että lapsi osaa suomea hyvin. Tämä saattaa johtua joko siitä, että vanhempi ajattelee suomen kielen oppimisen itselleen liian haasteelliseksi tai siitä, että vanhempi kokee jakanansa lapsensa nopean kielenoppimisen menestyksen. Tämä vaikeuttaa työntekijän ja vanhemman välistä kommunikointia, eikä lapsen voida olettaa toimivan vanhemmalleen tulkkina.

Vanhemmat tukevat parhaiten lastensa identiteetin kehittymistä suhtautumalla omaan kieleen ja kulttuuriin rakkaudella. Kaiken perustana on kielen status. Pienen lapsen kehitykseen vaikuttavat eniten häntä ympäröivän "pienoisyhteiskunnan" asenteet riippumatta siitä, miten yhteiskunta suhtautuu vähem-

mistökieliin. Perheessä vähemmistökielen status on matala ja sen käyttö uhatuna, jos vanhemmat väheksyvät ja rajoittavat oman äidinkielen käyttöä tai pitävät sen oppimista lasten menestymisen kannalta epäoleellisena. (Teiss 2007, 21.) Omasta äidinkielestä voi muodostua lapselle häpeittävä asia, jos vanhemmat viestittävät lapselle, ettei oman äidinkielen käyttö ole suotavaa. Tällöin kyseessä ei välttämättä ole se, että vanhemmat häpeilisivät omaa äidinkieltään, vaan se, että he ajattelevat ympäristössä puhutun kielen käyttämisen olevan lapsen edunmukaista.

6.3 Monikielisyyteen liittyvät ennakkoluulot

Osa monikielisten lasten vanhemmista voivat kokea lapsen etuna olevan sen, että kotona puhutaan maan valtakieltä. Suomessa asuva vanhempi saattaa puhua lapselleen muuta kuin omaa äidinkieltään esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa toinen vanhemmista puhuu suomea tai ruotsia ja toinen jotain muuta. Tällöin perhe voi kokea valtakielen yhteisesti puhumisen perheelle helpompana ratkaisuna. (Malinen 2019, 66.)

Lapsen kasvattaminen kaksikieliseksi voidaan mieltää lapselle haitallisena, turhana tai vaikeana (Malinen 2019, 66). Lapsen kasvattaminen kaksikielisessä perheessä voi aiheuttaa monelle vanhemmalle huolta siitä, että kahden eri kielen oppiminen hämmentäisi lasta. Yksi väärinymmärretty esimerkki tällaisesta on, kun kaksikielinen lapsi sekoittaa sanoja kahdesta kielestä samaan lauseeseen. Tätä kutsutaan koodinvaihdoksi (englanniksi: code-switching) ja se on hyvin yleinen osa kaksikielisten lasten kehitystä. Kaksikielisten lasten kieliresurssit voivat joskus olla rajalliset. Samoin kuin yksikieliset lapset saattavat viitata jokaiseen karvaiseen nelijalkaiseen eläimeen sanalla koira, myös monikieliset lapset käyttävät rajallista sanastoaan kekseliäästi. Jos lapsi ei tiedä jotain sanaa toisella kielellä voidaan se lainata toiselta kieleltä. (Byers-Heinlein & Lew-Williams 2013.)

Lapsen kasvattaminen kaksikieliseksi saatetaan myös mieltää haitalliseksi johtuen siitä, että kaksikielisten lasten sanavarasto pidetään tyypillisesti pienempänä kuin heillä, jotka puhuvat vain yhtä kieltä. Todellisuudessa kaksikielisen lapsen sanavarasto (siis osattujen sanojen määrä kaikilla kielillä) on yhtä

suuri, kuin yhtä kieltä puhuvalla lapsella. Se on vain jakautunut kahdelle eri kielelle. (Byers-Heinlein & Lew-Williams 2013.)

6.4 Monikielisyiden hyödyt

Monikielisydestä nähdään olevan paljon hyötyä sekä yksilölle että yhteiskunnalle. Yksilölle monikielisyiden hyödyt näkyvät sosiaalisina, kulttuurisina, emotionaalisina, kognitiivisina ja taloudellisina. Ensisijaisesti kielellä on sosiaalinen merkitys eli sen avulla välitetään merkityksiä puhujien välillä. Kielen oppiminen tapahtuu yhteisöllisesti, vuorovaikutuksen ja osallisuuden kautta. Muun kuin oman äidinkielen taitaminen avaa oven eri yhteisöihin osalliseksi pääsemiseen mahdollistaen samalla uusien kulttuuristen ja sosiaalisten kokemusten saamisen. Useamman eri kielen osaaminen myös lisää itseilmaisun välineiden määrää. (Latomaa & Saukkonen ym. 2016, 19.)

Monikielisyudellä on havaittu olevan myös useita kognitiivisia hyötyjä. Monikielisten henkilöiden on katsottu oppivan uusia kieliä tehokkaammin verrattuna yksikielisiin ja heillä on havaittu olevan herkkyyttä analysoida kieltä ja havaita sen eri ilmiöitä. Monikielisyys myös kehittää ongelmanratkaisutaitoja ja joustavuutta, mikä näkyy kykynä erottaa olennainen tieto valtavasta tietomäärästä ja tehdä monia asioita yhtäaikaisesti. Lisäksi monikielisyys lisää empatiataitoja. Tutkimusnäyttöä löytyy myös siitä, että monikielisyys suojaa ikääntymiseen liittyvältä muistin heikkenemiseltä. Tämän katsotaan johtuvan siitä, että useamman kielen käyttäminen pitää aivot aktiivisina. (Latomaa & Saukkonen ym. 2016, 19.)

Myös taloudelliset hyödyt nostetaan usein esiin monikielisyudestä puhuttaessa, sillä työmarkkinoilla haetaan entistä enemmän monikielitaitoisia työntekijöitä. Monikielisyuden kautta yhteiskunta rikastuu koulutuksellisesti, älyllisesti ja kulttuurisesti. Yleinen hyvinvointi ja kulttuurien välinen ymmärrys lisääntyvät ja elintaso kohenee samalla, kun yhteiskunnan osaamispotentiali kasvaa. (Latomaa & Saukkonen ym. 2016, 19, 20.)

7 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET JA HANKKEET

Kotkan varhaiskasvatuksessa asiakkaina olevilla perheillä on monia kieliä ja kulttuureja. Poikkeusolojen ajalta päiväkodeista ja esiopetusyksiköistä oli kantautunut viestejä, että kaksi- tai monikieliset perheet kokevat epävarmuutta varhaiskasvatuksen piiriin palaamisesta. Tästä heräsi ajatus siitä, onko lapsilla ja vanhemmilla tarvetta kohdata varhaiskasvatuksessa sellaisia ammattihenkilöitä, joilla on kokemusta eri kielistä ja kulttuureista. Kielimentorit-hanke kesti puoli vuotta ja Kotkan kaupungin varhaiskasvatuksen hankekumppanina toimi Etelä-Kymen ammattioppilaitos (Ekami). Kielimentorit olivat lähihoitajaopiskelijoita tai vastavalmistuneita ja he työskentelivät 30 tuntia viikossa. Mentoreitten tehtäviin kuului mm. lasten suomen kielen oppimisen vahvistaminen, lasten tunteiden käsittelemisen mahdollistaminen omalla äidinkielellä, vieraskielisten perheiden ja varhaiskasvatuksen henkilöstön yhteisymmärryksen varmistaminen sekä työpanoksen suuntaaminen lapsiryhmässä olevien kulttuurien ja kielten havainnointiin ja näkyväksi tekemiseen. (Kuntatyö 2030 2021.)

Kielimentoroinnista pääsimme haastattelemaan yhtä Kotkan kaupungin alueella työskentelevää varhaiskasvatuksen esimiestä. Hankkeen aikana hänelle työskenteli kaksi kielimentoria toinen päiväkodissa ja toinen esikoulussa. Heidän tehtävänään oli tukea lapsen oman kulttuurin ja minäkuvan kehittymistä. Varhaiskasvatuksen esimies oli hankkeeseen tyytyväinen ja hänen mukaansa olisi mahtavaa, jos henkilökunnassa olisi monikulttuurisia työntekijöitä, sillä he antaisivat työyhteisöihin ihan erilaista osaamista ja laajempaa näkemystä. (Varhaiskasvatuksen esimiehen haastattelu 2021.)

Paulina Liimatta on Pro gradu -tutkimuksessaan tarkastellut luokanopettajien kokemuksia monikielisten oppilaiden oman äidinkielen merkityksestä ja suomen kielen oppimisesta. Tässä tutkimuksessa haastateltavina olleiden luokanopettajien vastauksista on käynyt ilmi, että oppilaan omaa äidinkieltä pidetään erittäin tärkeänä ja opettajat kannustavat oppilaitaan pitämään omaa äidinkieltään yllä. Oppilaan oman äidinkielen opettaminen nähdään kuitenkin olevan vanhempien vastuulla, eikä koululla ole siihen sen suurempia resursseja. (Liimatta 2018.)

8 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Aloitimme opinnäytetyömme toteuttamisen ottamalla yhteyttä Pia Eskolaan ja kysymällä olisiko Kotkan varhaiskasvatuksella kiinnostusta ryhtyä opinnäytetyömme tilaajaksi. Tämän jälkeen sovimme yhteisen tapaamisen, jossa keskustelimme siitä, minkälaista opinnäytetyötä olemme tekemässä ja tarkensimme vielä sen aihealuetta paremmin tilaajalle sopivaksi. Seuraavaksi vuorossa oli tutkimusluvan ja tutkimussuunnitelman laatiminen ja niihin allekirjoitusten saaminen. Saatuamme tutkimusluvan ja tutkimussuunnitelman hyväksytyä otimme yhteyttä Kotkan alueen päiväkoteihin, joissa tiesimme olevan asiakkaana useita vieraskielisiä perheitä. Yhteistyöhön saimme mukaan kolme päiväkotia Kotkan alueelta, joiden esimiehille kerroimme opinnäytetyömme tarkoituksen ja olemme halukkaita haastattelemaan varhaiskasvatuksen opettajia ja laatimaan kyselylomakkeen päiväkodissa asiakkaana oleville vieraskielisille perheille.

Opinnäytetyömme prosessi lähti liikkeelle tutkimustyylin määrittelemisellä. Opinnäytetyötä tehdessämme päädyimme käyttämään sekä laadullista että määrällistä tutkimustyyliä, mutta paino on kuitenkin ollut enemmän laadullisen tutkimustavan puolella. Opinnäytetyön määrällinen tutkimusote näkyy kyselytilastojen tarkasteluna ja laadullinen tutkimusote haastatteluista saatujen vastausten analysoinnissa.

Laadulliselle tutkimukselle on tavanomaista intensiivinen tutkimuskenttään perehtyminen esimerkiksi osallistuvan havainnoinnin tai kohderyhmälle ominaisen ajattelutavan tavoittelemisella tutkittavien näkökulmasta. Tutkijaa kiinnostaa ne yksilölliset merkityksen annot, joita tutkittavat henkilöt tutkittavalle ilmiölle antavat. Näin ollen laadullisessa tutkimuksessa pyritään keskittymään tiettyyn sosiaaliseen todellisuuteen. Laadullisen tutkimusprosessin voidaan katsoa olevan eräänlainen tutkijan oppimisprosessi, jonka aikana pyritään lisäämään tutkijan tietoisuutta tarkasteltavana olevasta ilmiöstä ja sitä ohjailevista tekijöistä. Tutkija on itse se pääasiallinen tutkimusväline, joka kerryttää tietoa tutkimuskohteesta. (Kiviniemi 2018, 65.) Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään pieneen tutkittavaan ryhmään, jolta saadut vastaukset pyritään analysoimaan mahdollisimman tarkasti. Laadullisen tutkimuksen avulla voidaan saada vinkkejä mahdollisia jatkotutkimuksia varten. (Heikkilä 2014, 15.)

Määrällisen tutkimuksen avulla pyritään selvittämään prosenttiosuuksiin ja lukumääriin liittyviä kysymyksiä. Näin ollen määrällisen tutkimuksen tekeminen edellyttää riittävän suurta ja edustavaa otosta. Aineiston keruu tapahtuu useimmiten standardoitujen tutkimuslomakkeiden avulla, joissa vastausvaihtoehdot on annettu valmiiksi. Määrällisen tutkimuksen avulla saadaan vastaus muun muassa kysymyksiin: mikä? missä? paljon? kuinka usein? (Heikkilä 2014, 15.)

Saadaksemme vastaukset tutkimuskysymyksiimme, päädyimme käyttämään tutkimusmenetelminämme haastatteluja sekä kyselyä. Näiden lisäksi osallistuimme myös Talentian järjestämään Webinaariin *Suomen kielen oppiminen, monikielisyys ja kielitietoisuus*, jossa luennoitsijana toimi Jenni Alisaari. Opinnäytetyön aineiston keruu tapahtui perehtymällä huolellisesti tarjolla oleviin kirja- ja elektronisiin lähteisiin sekä tarkastelemalla haastatteluista ja kyselylomakkeesta saatuja vastauksia.

8.1 Haastattelut

Suoritimme haastattelut teemahaastattelun menetelmään perustuen. Päädyimme tähän valintaan, koska katsoimme sen olevan opinnäytetyömme kannalta otollisin haastattelumuoto. Koimme että strukturoitu haastattelu olisi aiheeseen nähden liian jäykkä, emmekä voisi esittää saatujen vastausten yhteydessä kumpuavia lisäkysymyksiä. Haastattelujen tarkoituksena oli ensisijaisesti saada tietoa ja mielipiteitä varhaiskasvatuksen opettajilta. Kiinnostuksen kohteena ei näin ollen ollut haastateltavat vaan haastateltavien omaava tieto. Tästä johtuen käytimme myös asiantuntijahaastattelun menetelmää.

Teemahaastattelulta puuttuvat strukturoidulle haastattelulle ominaiset muotoilu ja järjestys, joka määrittää kaikille vastaajille samat kysymykset ja vastausvaihtoehdot. Teemahaastattelussa ainoastaan haastattelun teema-alueet ja aihepiiri on etukäteen päätetty. Tällaisen haastattelun etuna on se, että haastattelun yhteydessä voi esittää tarkentavia ja syventäviä kysymyksiä perustuen annettuihin vastauksiin. Etukäteen valittu haastattelun teema toimii viitekehystenä tutkittavalle aiheelle. (Eskola ym. 2018, 25; Sarajärvi & Tuomi 2017, 64.)

Asiantuntijahaastattelulla tarkoitetaan yleensä sellaista tilannetta, jossa tavoitteena on saada tietoa tutkittavasta prosessista tai ilmiöstä haastattelun avulla. Näin ollen kiinnostuksen kohteena ei ole haastateltava henkilö eli asiantuntija vaan haastateltavan henkilön omaama tieto, jota tällä oletetaan olevan. Asiantuntijahaastatteluun haastateltavat valitaan joko perustuen heidän instituutio-naaliseen asemaansa tai osallisuutensa johonkin muuhun tutkimuksen koh-teena olevassa prosessissa. (Alastalo & Åkerman 2010, 312.)

Haastateltavaksi saimme yhteensä neljä varhaiskasvatuksen opettajaa, näistä neljästä varhaiskasvatuksen opettajasta kahta haastattelimme kasvotusten ja kahta Teamsin välityksellä. Kasvotusten tehtyjen haastatteluiden aikana nou-datimme koronaohjeistusta pitämällä maskeja ja turvaväliä. Opinnäytetyön te-kohetkellä päiväkodeissa on rajoitettu vanhempien sekä muiden vierailijoiden määrää. Suoritimme kaksi haastattelua Teamsin välityksellä, koska näin väl-tymme päiväkodin johtajan toiveiden mukaisesti turhilta lähikontakteilta. Haastattelimme neljää varhaiskasvatuksen opettajaa, joilta kysyimme nämä neljä kysymystä:

1. Miten varhaiskasvatus ottaa vieraskielisyyden huomioon?
2. Miten monikielisyys huomioidaan?
3. Mitä tilaisuuksia lapselle tarjotaan oman äidinkielen käyttämiseen?
4. Minkälaisia keinoja on antaa lapsen oman äidinkielen tukemiseen?

8.2 Kyselylomake

Kyselylomakkeiden käyttäminen on yksi perinteisimmistä tavoista kerätä tutki-mustietoa. Kyselylomakkeissa olevat ensimmäiset kysymykset ovat useimmi-ten taustakysymyksiä, joiden avulla voidaan tiedustella vastaajan ikää, suku-puolta tai koulutusta. Ne toimivat samalla myös lämmittelykysymyksinä lähes-tyttäessä varsinaista aihetta. Taustakysymykset voidaan vaihtoehtoisesti jät-tää myös lomakkeen loppuun, sillä ne ovat useimmiten helposti vastattavissa eikä niihin vastaamisen tarvita niin paljoa motivaatiota. Taustakysymysten jäl-keen tulee helppojen kysymysten vuoro, joissa ei vielä tarkastella mahdollisia arkoja kysymyksiä. Kysymysten lisäksi tulee kiinnittää huomiota lomakkeen pi-tuuteen sekä siinä käytettyyn kieleen. Maksimipituus riippuu kohteena ole-vasta ryhmästä samoin, kuin siinä käytetty kieli. (Valli 2018, 81, 82.)

Opinnäytetyötämme varten tarvitsimme varhaiskasvatuksenopettajilta haastatteluiden avulla saadun tiedon lisäksi tietoa ja mielipiteitä myös perheiltä, joissa suomi ei ole äidinkielenä. Tätä varten suunnitelimme ja laadimme kyselylomakkeen päiväkodissa olevien vieraskielisten lasten vanhemmille. Kyselylomake on puolistrukturoitu, sillä se muodostui sekä avoimista, että suljetuista kysymyksistä (Tietoarkisto s.a).

Kyselylomaketta suunnitellessamme pyrimme ottamaan huomioon vastaajien kielitaidon tekemällä lomakkeen kysymykset sekä suomeksi että englanniksi ja käyttämällä selkeitä termejä. Lisäksi pyrimme tekemään kyselylomakkeesta mahdollisimman lyhyen, jotta liiallinen kysymyksien määrä ei pelottaisi vastaajia pois. Käytimme lomakkeessamme myös suurimmalta osin suljettuja (kyllä/ei) kysymyksiä helpottaaksemme vastaamista. Avoimia kysymyksiä laitoimme lomakkeeseen vain tarpeen mukaan. Lomakkeen kysymykset 1, 3 ja 4 olivat suljettuja kysymyksiä ja kysymykset 2 ja 5 olivat avoimia. Alun perin kyselylomakkeen oli tarkoitus olla pelkästään verkossa, mutta päiväkotien johtajilta saatujen ehdotusten perusteella laadimme kyselylomakkeesta myös paperisen version. Laitoimme kyselylomakkeeseemme nämä viisi kysymystä:

1. Puhutteko äidinkielenänne jotain muuta kuin suomea tai ruotsia?
2. Mitä kieltä/kieliä puhutte kotona lapsellenne?
3. Kannustaako päiväkoti sinua puhumaan omaa äidinkieltäsi lapsellesi?
4. Haluaisitteko, että lapsenne kuulisi omaa äidinkieltään myös päiväkodissa?
5. Millä tavoin päiväkoti tukee lastanne käyttämään omaa äidinkieltään?

8.3 Webinaari

Opinnäytetyön aineistoa kerätessämme törmäsimme ilmoitukseen Talentian järjestämästä webinaarista, jossa kasvatustieteentohtori Jenni Alisaari käsittelee suomen kielen oppimista, kielitietoisuutta ja monikielisyyttä. Webinaarin mainostettiin olevan kaikille avoin ja ilmainen. Innokkaina lähetimme webinaariin osallistumispyynnöt sähköpostilla. Hyväksymispyyntöä odotellessamme webinaari-ilmoitusta muokattiin ja tämän jälkeen se oli suunnattu vain ammattihenkilöstölle. Yllätykseksemme saimme kuitenkin osallistumislinkit sähköposteihimme ja pääsimme kuin pääsimmekin osallistumaan webinaariin.

9 TUTKIMUSAINEISTON TULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU

Tässä kohtaa opinnäytetyötämme tarkastelemme ensin varhaiskasvatuksen opettajilta saatuja haastatteluja sekä vieraskielisten lasten vanhempien kyselylomakevastauksia ja myöhemmin webinaaria. Tarkastelemme haastatteluista esille tulleita mielipiteitä aiheeseen liittyen. Käsittelemme kyselylomakkeen vastauksia ja syitä siihen, miksi vastausmäärät poikkeavat toisistaan eri kysymysten kohdalla. Ja lopuksi kokosimme lyhyesti yhteen webinaarista oppimamme asiat.

9.1 Varhaiskasvatuksen opettajien haastattelujen tarkastelu

Haastattelimme neljää eri varhaiskasvatuksen opettajaa kahdesta eri päiväkodista, ja heiltä saadut vastaukset olemme koonneet alle. Emme halunneet eritellä ketään vastaajista nimettömyyden ylläpitämisen vuoksi. Haastattelut suoritettiin varhaiskasvatuksen opettajille sopivina ajankohtina yksilö- sekä ryhmähaastatteluina.

Yksilöhaastattelut ja ryhmähaastattelut eroavat toisistaan erilaisen vuorovaikutuskontekstinsa takia. Yksilöhaastatteluille on tyypillistä keskittyä haastateltavana olevan henkilökohtaisiin mielipiteisiin ja käsityksiin haastateltavasta aiheesta. Lisäksi haastattelijan asema vuorovaikutuksen säätelijänä ja sen ohjaajana on keskeinen. Olennaisesti haastattelu rakentuu esitettyjen kysymysten varaan, vaikka ne eivät kokonaan määrääkään haastattelun kulkua tai vuorovaikutusta. Haastateltavan ja haastattelijan välinen vuorovaikutuksen aste vaihtelee sen mukaan, mitä haastattelu tapaa milloinkin käytetään. Yhteistä kaikille haastattelutavoille on kuitenkin se, että siinä olevien osapuolien suhteeseen liittyy jonkinlaista vuorovaikutusta säätelevää hierarkkisuutta. (Pietilä 2010, 181.)

Ryhmähaastatteluissa osallistujat joutuvat rakentamaan yhteisesti jaettua ymmärrystä käsityksistä ja uskomuksista sekä yksilöllisistä kokemuksista, mikä edellyttää eroavaisuuksista käytävää neuvottelua sekä eriävien mielipiteiden ja ajattelutapojen vertailua. Ryhmähaastattelussa yksittäisen puhujan on otettava muiden haastatteluun osallistuvien mielipiteet huomioon perustellessaan omaa mielipidettään riippumatta siitä, onko hän samaa mieltä vai ei. Haastat-

telijan rooli moderaattorina on vähäisempi kuin yksilöhaastattelussa, mikä antaa tutkijalle mahdollisuuden tarkastella sitä, miten ryhmä toimii ja ajattelee. Ryhmähaastatteluiden keskeisin anti on osallistujien välinen vuorovaikutus ja yhteistyönä tapahtuva tiedon tuottamisen prosessi. (Pietilä 2010, 181.)

Ensimmäisen haastattelun suoritimme kasvokkain kahden varhaiskasvattajan kanssa ryhmähaastatteluna ja kahta muuta varhaiskasvatuksen opettajaa haastattelimme yksilöllisesti Teamsissa videoyhteyden avulla. Syy miksi käytimme sekä ryhmä- että yksilöhaastattelua johtui haastateltavien työaikatauluista. Olimme ilmoittaneet päiväkoteihin toiveestamme haastatella varhaiskasvatuksen opettajia ja olemme valmiita tekemään haastattelun joko kasvokkain tai Teamsin välityksellä. Kahdelle haastateltavalle sopi kasvokkain käytävä haastattelu ja kaksi muuta kokivat Teams-haastattelun heille paremmaksi.

Sekä kasvokkain että Teamsissa tapahtuvaa haastattelua varten pyysimme varhaiskasvatuksen opettajia varaamaan aikaa noin puolituntia. Kasvokkain tapahtuneen haastattelun päädyimme toteuttamaan ryhmähaastatteluna, sillä molemmilla varhaiskasvatuksen opettajilla oli sillä hetkellä aikaa yhteiseen haastatteluun osallistumiselle. Teams-haastattelut suoritettiin yksilöhaastatteluina, sillä kyseisen päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajien aikataulut eivät sattuneet yksin niin, että olisimme voineet haastatella heitä yhtäaikaisesti. Ennen kasvokkain tapahtunutta haastattelua varmistimme molemmilta haastateltavilta, että voimme äänittää käydyn keskustelun puhelimesta olevalla ääninauhurilla. Kysyimme myös Teamsissa tapahtuvissa haastatteluissa ennen varsinaista haastattelun alkua, voimmeko käyttää Teams-kokouksen tallennustoimintoa. Molemmissa tapauksissa saimme myöntävän vastauksen haastattelujen tallentamiselle.

Haastattelut suoritettuumme oli aineiston koodaamisen ja litteroinnin vuoro. Jaoimme tarkasteltavat haastatteluaineistot tasan ja sovimme, että koodaisimme ja litteroisisimme ne ensin omilla tahoillamme ja yhdistäisimme saadut vastaukset myöhemmin opinnäytetyön asiakirjapohjaan. Tämän teimme siitä syystä, että halusimme ensin katsoa, miten yhdenmukaisia haastateltavilta

saadut vastaukset olivat tai miten paljon ne erivät toisistaan. Näin litteroitavasta tekstistä tuli helpommin käsiteltävää ja siinä olevat olennaisimmat asiat tulivat selkeämmin esille.

Koodaamisen voidaan ajatella olevan yksi sisällönanalyysin työvälineistä, mutta samalla sitä voidaan pitää myös työvaiheena, josta laadullisen tutkimuksen aineiston käsitteleminen voi alkaa. Koodaamisessa aineiston eri osia yhdistellään ja erotellaan jonkin tietyn ominaisuuden mukaan. Näin aineistosta saadaan yksinkertaisempi ja hallittavampi. (Juhila s.a.)

Haastattelusta saadun aineiston analysoiminen alkaa litteroinnista eli tekstiksi muuttamisesta. Litterointi voi olla aluksi aikaa vievää, mutta sen avulla pääsee paremmin sisälle tutkittavaan aineistoon. Isossa aineistossa kokonaisuuden hahmottaminen ja sen läpikäyminen pelkkää puhetta kuuntelemalla olisi varsin työlästä. Litteroinnin aikana tutkija pyrkii valitsemaan vuorovaikutuksen ymmärtämisen kannalta oleelliset asiat. Aineistoa tarkastellaan tutkijan silmin, eli mietitään mitkä tutkimuskysymyksen vastauksen kannalta oleelliset vuorovaikutuksen piirteet on kirjattava litteraattiin. Litteroinnin aikana aineisto myös anonymisoidaan eli siitä poistetaan kaikki sellaiset tiedot, joiden perusteella haastateltavat olisi mahdollista tunnistaa. (Ruusuvuori & Nikander 2017, 367, 373, 375.)

Miten varhaiskasvatus ottaa vieraskielisyyden huomioon?

Saimme vastauksia tähän kysymykseen kahdesta eri näkökulmasta. Ensimmäisessä näkökulmassa haastateltavat käsittivät vieraskielisyyden huomioimisen sillä, miten lapsen oma kielellinen identiteetti voidaan ottaa päiväkodissa huomioon ja tavoilla, joilla voidaan ylläpitää lapsen omaa äidinkieltä suomen kielen lisäksi. Toinen näkökulma käsitti vieraskielisyyden huomioon ottamisen mahdollisena kommunikaatiohaasteena päiväkodin työntekijöiden ja huoltajien välillä. Tällä viitataan siihen, miten kommunikoida vieraskielisen vanhemman kanssa, jolla on heikko suomen kielen taito.

Haastateltavien varhaiskasvatuksen opettajien mukaan lähtökohtana on se, että ymmärretään, että lapsella on oma kulttuuri ja oma kieli, jota toivottavasti kuullaan kotona. Jo aloituskeskustelussa käydään läpi lapsen kielimaailmaa ja

saadaan tietoa siitä mitä kieltä lapsen kotona käydään tukemaan. Aloituskustelussa käydään läpi kaikki ne kielet, mitä lapsi ympäristössään kohtaa (sekä puhuttu että kuultu) ja pyritään selvittämään, mikä on lapsen ns. tunnekieli. Kaikille lapsille, jotka ovat vieraskielisiä, tehdään S2-suunnitelma, jossa otetaan huomioon muun muassa lapsen kehitykselliset asiat. Yhden tekemämme haastattelun ohessa meille mainittiin, että aloituskustelussa lapsen kotona käytettyjen kielen selvittämisen avuksi on kehitetty uusi syksyllä 2021 käyttöön otettu työkalu: KieliPeda. (VO haastattelu 2021.)

Vieraskielisyys otetaan huomioon myös käyttämällä kuvia apuna varhaiskasvattajan ja lapsen/vanhemman välisissä dialogeissa. Kuvien käyttöä voidaan hyödyntää esimerkiksi apuna selittämässä jonkin sovelluksen käyttöä. Vanhemmille puhutaan selkeästi, jotta asia tavoittaa heidät tällöin tärkeintä on hyvin rauhallinen ja konkreettinen puhetyyli. (VO haastattelu 2021.)

Miten monikielisyys huomioidaan?

Myös tähän kysymykseen saimme vastauksia eri näkökulmista. Yhden näkökulman mukaan monikielisyys voidaan kokea varhaiskasvatuksessa työlääksi niissä tapauksissa, joissa perheen vanhemmilla ei ole yhteistä kieltä, eikä ole päästy yhteisymmärrykseen siitä, mitä kieltä lapsen kohdalla ruvetaan vahvistamaan. Toisen näkökulman mukaan lasten monikielisyys nähdään rikkautena ja siitä ollaan kiinnostuneita. Toisaalta monikielisyys saatettiin myös nähdä lähinnä vain lapseen liittyvänä taustatietona, eikä sitä sen kummemmin oteta huomioon. Taustatiedolla viitataan siihen, että päiväkodissa ollaan tietoisia siitä, mitä kaikkia kieliä lapsi kuulee säännöllisesti kotonaan (mukaan lukien TV ja YouTube). (VO haastattelu 2021.)

Mitä tilaisuuksia lapselle tarjotaan oman äidinkielen käyttämiseen?

Saimme haastateltaviltamme paljon vinkkejä siihen, minkälaisia tilaisuuksia oman äidinkielen käyttämiseen lapsille tarjotaan. Yleisin näistä vinkeistä oli vieraskielisten satujen lukeminen tai kuunteleminen. Monessa päiväkodissa käytetäänkin Lukulumo-sovellusta, joka mahdollistaa satujen kuuntelun lapsen

omalla äidinkielellä. Myös lauluhetkiä hyödynnetään paljon. (VO haastattelu 2021.)

Päiväkodissa käytetään pääasiassa suomea, mutta lapsia ei silti estetä puhumasta omaa äidinkieltään esimerkiksi kavereiden kanssa. Mikäli päiväkotiryhmässä on joku vieraskielisen lapsen kanssa samaa kieltä puhuva työntekijä, voi lapsi puhua myös tarvittaessa hänelle omalla äidinkielellään. Työntekijöiden kielitaitoa on hyödynnetty sellaisissa tilanteissa, joissa lapsi ei pysty suomen kielellä selittämään, mitä on tapahtunut ja mitä hän siinä tilanteessa aikuiselta tarvitsee. (VO haastattelu 2021.)

Ja vaikka varhaiskasvatuksen työntekijät eivät osaisikaan jotain kieltä, voi sitä kohtaa silti osoittaa kiinnostusta. Lasten vanhemmilta on esim. saatettu kysyä, miten heidän kielellään sanotaan esim. jokin tervehdys. Vanhemmille myös painotetaan oman lapsen kanssa oman äidinkielen puhumisen tärkeyttä. Myös lapsilta voidaan kysyä miten, jokin tietty sana sanotaan omalla kielellä.

Tämän on kuitenkin huomattu joissain tapauksissa hämmentävän lasta ja lapsi ei ole ollut halukas vastaamaan. Näissä tapauksissa on arveltu, että kyse on ollut enemmän siitä, ettei lapsi ole ymmärtänyt kysyttyä asiaa, kuin siitä ettei lapsi haluaisi vastata. (VO opettajien haastattelu 2021.)

Minkälaisia keinoja on antaa lapsen oman äidinkielen tukemiseen?

Vanhempien kanssa käydään jo lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa varten pidettävässä Vasu-keskustelussa läpi sitä, että oma äidinkieli on todella tärkeä. Vanhempien kieltä kohtaan osoitetaan arvostusta ja rohkaistaan heitä käyttämään ja opettamaan lapselleen omaa kieltä, sillä se on se tunnekieli ja sydämen kieli. Äidinkieli toimii perustana, jonka päälle lapsi ryhtyy rakentamaan kykyä oppia muita kieliä. Ilman hyvää perustusta on muiden kielten oppiminen haasteellista. Konkreettisenä vinkkinä voidaan suositella lainaamaan kirjastosta kirjoja omalla äidinkielellä, joita voi lukea lapselle tai mahdollisuuksien mukaan katsoa oman kielisiä lastenohjelmia. (VO haastattelu 2021.)

Ryhmässä voidaan osoittaa arvostusta lapsen omaa äidinkieltä kohtaan esim. katsomalla kartasta missä päin maailmaa lapsen kotimaa sijaitsee, kuunnella lapsen omalla äidinkielellä lauluja tai tarinoita, joiden avulla muulle ryhmälle tuodaan esille monikulttuurisuutta ja että Suomessa puhutaan muitakin kieliä

kuin vain suomea. On kuitenkin hyvä muistaa, että varhaiskasvatuksessa puhutaan pääasiassa suomea eikä varhaiskasvatuksen tehtäviin kuulu lapselle tämän oman äidinkielen opettaminen. Vanhemmat ovat oman äidinkielenä asiantuntijoita ja vastuu lapsen oman kielen opettamisesta annetaan heille. (VO haastattelu 2021.)

9.2 Vieraskielisten vanhempien kyselylomakevastausten tarkastelu

Tarkoituksenamme oli alun perin suorittaa kysely kokonaan verkossa Webropol-kyselyn avulla. Varhaiskasvatuksen esimiehet olivat kuitenkin sitä mieltä, että paperinen kyselylomake olisi vanhemmille helpompi täyttää. Verkossa täytettävän kyselylomakkeen tekemistä ei kuitenkaan sivuutettu vaan yksi päiväkodeista halusi sekä paperisen kyselylomakkeen että linkin verkossa olevaan versioon, joista vanhemmat saivat itse päättää kumman version he haluavat täyttää. Webropol-kyselypohjan sijaan päädyimme käyttämään Microsoft forms -kyselypohjaa sen selkeämmän ulkoasun vuoksi, jota pystyimme hyödyntämään sekä verkossa olevan että paperisen kyselylomakkeen teossa.

Kyselylomakkeet toimitimme samoihin päiväkodeihin, joiden opettajia haastatelimme. Vastausaikaa annoimme noin reilun kuukauden verran. Lomakkeeseen oli mahdollista vastata sekä paperisena että sähköisenä. Vastattuja lomakkeita saimme takaisin yhteensä seitsemäntoista ja näistä kahteen oli vastattu sähköisesti. Alla tarkastelemme saatuja vastauksia kysymys kerrallaan.

Puhutteko äidinkielenänne jotain muuta kuin suomea tai ruotsia?

1. Puhutteko äidinkielenänne jotain muuta, kuin suomea tai ruotsia?

Do you speak something other than finnish or swedish as your mother language?

[Lisätietoja](#)

● kyllä	16
● ei	1

Kyselyn ensimmäiseen kysymykseen vastasivat kaikki seitsemäntoista vastaajaa ja vastanneista kuusitoista kertoi puhuvansa äidinkielenään jotain muuta kuin suomea tai ruotsia. Ensimmäisen kysymyksen avulla kartoitimme

sitä, kuinka moni vastaajista puhuu jotain muuta kuin suomessa virallisena kielenä puhuttua kieltä. Yllätykseksemme yksi vastaajista vastasi tähän kysymykseen ei, minkä perusteella tämä puhuu äidinkielenään suomea tai ruotsia. Olettamuksenamme oli, että tähän kysymykseen olisimme saaneet vain *kyllä* vastauksia, sillä kysely oli tarkoitettu vieraskielisille vanhemmille. Emme osaa varmuudella sanoa onko vastaaja ymmärtänyt kysymystä oikein tai kenties voinut vahingossa väärin. Toisaalta kyselylomake oli tarkoitettu täytettäväksi vieraskielisille perheille, joten toinen vanhemmista saattoi hyvinkin olla suomen -tai ruotsinkielinen.

Mitä kieltä/kieliä puhutte kotona lapsillenne?

Seitsemästätoista vastaajasta yhdeksän puhuu kotona lapsilleen venäjää, kaksi vastaajista puhuu amharaa, muita kotona puhuttuja kieliä olivat albania, espanja, punjabi, persia ja arabia. Lisäksi muutamassa perheessä käytetään oman äidinkielen lisäksi myös suomea tai englantia. Tilastokeskuksen (2021b) mukaan Suomessa venäjää puhui äidinkielenään vuonna 2020 yli 84 000 henkilöä, joten se, että iso osa vastaajista puhui äidinkielenään venäjää ei tullut meille yllätyksenä.

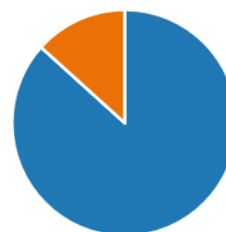
Kannustaako päiväkoti sinua puhumaan omaa äidinkieltäsi lapsellesi?

3. Kannustaako päiväkoti sinua puhumaan omaa äidinkieltäsi lapsellesi?

Does your kindergaten encourage you to speak your own mother language to your child?

[Lisätietoja](#)

● kyllä	13
● ei	2

Kyselylomakkeen kolmanteen kysymykseen saimme vastauksia viisitoista. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että päiväkoti kannustaa heitä puhumaan lapsilleen omalla äidinkielellään. Ensimmäiseksi huomasimme tämän kysymyksen vastauksia tarkastellessamme, että kaikki eivät olleet vastanneet tähän kysymykseen. Pohdimme, johtuiko tämä siitä, että vastausinto oli jo alkanut hiipumaan vai siitä, ettei kysymykseen osattu vastata.

Useimmissa päiväkodeissa vieraskielisten lasten vanhempia neuvotaan ja kannustetaan käyttämään kotonaan omaa äidinkieltä lapsensa kanssa. Tällaisen käsityksen olemme saaneet myös haastattelemiltamme varhaiskasvatuksen opettajilta sekä itse työn parissa tekemistämme havainnoistamme.

Tämän takia yllätyimme siitä, että kaksi kysymykseen vastanneista oli kuitenkin sitä mieltä, ettei päiväkotikielillä kannusta heitä puhumaan lapselleen omalla äidinkielellään. Vaikka kokonaisvastausmäärään verrattuna tuo on vain hyvin pieni osa, yllätti se silti.

Haluaisitteko, että lapsenne kuulisi omaa äidinkieltään myös päiväkodissa?

4. Haluaisitteko, että lapsenne kuulisi omaa äidinkieltään myös päiväkodissa?
Would you like for your child to hear his/her own mother language also in kindergarten?

[Lisätietoja](#)

● kyllä	4
● ei	11

Kyselylomakkeemme neljänteen kysymykseen saimme viisitoista vastausta. Suurin osa tähän kysymykseen vastanneista ei halunnut lastensa kuulevan omaa äidinkieltään päiväkodissa. Meillä kummallakaan ei oikeastaan ollut tämän kysymyksen vastauksista mitään ennakko-olettamuksia. Suurta ei vastauksien määrää voisi selittää sillä, että maahanmuuttaja vanhemmat haluavat lapsiensa sopeutuvan nopeasti suomalaiseen kulttuuriin, jolloin valtakielen oppiminen on olennaista. Tai he vain yksinkertaisesti kokevat, ettei oman äidinkielen kuuleminen muualla kuin kotona ole tarpeellista.

Millä tavoin päiväkotikielillä tukee lastenne käyttämään omaa äidinkieltään?

Viimeiseen lomakkeemme kysymykseen saimme vain yhdeksän vastausta ja näitä vastauksia oli tarkoitus analysoida sisällönanalyysimenetelmää hyödyntäen. Vähäinen vastausten määrä selittyy osittain sillä, että kyseessä oli avoin

kysymys ja osasimme odottaakin, ettemme välttämättä saisi siihen kovin montaa vastausta. Vastausten vähäistä määrää saattoi selittää myös vastaajien rajallinen suomen tai englannin kielen taito.

Se on hyvää

Lapsi voi puhua sisarukset kanssa tai voi puhua kotona. Tai joskus ne puhuu joku sana päiväkodissa vain.

Se ei ole kielletty

En tie. Mutta olisi hyvä että pienillä lapsilla (esim. 1-3v) päiväkotitukee ja tulkitse mm. omalla äidinkielellä.

Meille ei sitä tarvita. Lapsemme oppii puhumaan äidinkielellä alussa omassa perhepiirissä juuri "syntymästä" ja ymmärtävät hyvin, että mummit ja ukit asuvat eri maissa mutta kaikki osaavat venäjää eivätkä ymmärrä suomea.

Kiitos kysymyksestä! Lapsilla on diagnoosi; Suomen kieli ei ole edennyt odotetusti. Päiväkodissa tarvitsee s2-opetusta... Kysymme lasten neurologian lääkäriltä voidaanko puhua myöskin päiväkodissa venäjän kielellä.

Jos hän ei ymmärtää jotain, tai itkeä

Ymmärtäminen paremmin tai muisti jotain

Omalla kielellä, suomea, ruotsi, englanti

Meidän oli tarkoitus tulkita saatuja vastauksia sisällönanalyysin avulla. Saamiemme vastausten perusteella huomasimme kuitenkin, että joko vastaajat eivät olleet kunnolla ymmärtäneet kysymystä tai heidän kielitaitonsa ei riittänyt ilmaisemaan mielipidettä kysymykseen siten, että me ymmärtäisimme sen. Vastaukset jättivät paljon tulkitsemisen varaa, jota meidän ei mielestämme tulisi tehdä omin päin. Muuten riskinä on vastausten tulkitseminen väärin. Tästä syystä emme kokeneet näiden vastausten analysointia mahdolliseksi. Saatuja vastauksia on kuitenkin hyödynnetty johtopäätösten tekemisessä.

9.3 Webinaarin tarkastelu

Webinaarissaan Alisaari antoi vinkkejä monikielisen lapsen kielenkehityksen tukemiselle. Vanhempia tulisi hienovaraisesti informoida siitä, miten oma äidinkieli vaikuttaa lapsen ajattelun ja identiteetin kehitykseen ja oppimiseen. Alisaaren mukaan vahvan ensikielen taitaminen johtaa parempaan suomen

kielen oppimiseen ja lapsen integraatio tapahtuu sujuvammin silloin, kun tämä saa säilyttää oman kielensä ja kulttuurinsa. Varhaiskasvatuksen tulisi olla arvostava ja kannustava monikielisyttä kohtaan. Esimerkkinä monikielisuuden arvostamisen esille tuomisesta Alisaari antaa laulujen ja satujen kuuntelemisen eri kielillä, tervehdysten opettelun lapsen omalla äidinkielellä tai tekeillä ryhmän seinälle iso puun, jonka lehdissä on kirjoitettuna kaikki ne kielet, joita ryhmässä osataan. Perheille voidaan osoittaa kielen arvostamista tuomalla esille, että kirjoja kirjoitetaan eri kielillä ja valikoimalla luettavaksi eri kulttuureihin pohjautuvia satuja.

10 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyömme tutkimustapa on noudattanut laadullista tutkimustyyliä, mistä johtuen käsittelemme opinnäytetyön luotettavuutta laadullisen tutkimuksen näkökulmasta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa nostetaan esiin kolme käsitettä: uskottavuus, luotettavuus sekä eettisyys. Tarkastelemme seuraavaksi opinnäytetyömme työprosessia näiden kolmen käsitteen näkökulmasta.

Uskottavuudella viitataan tutkimuksen aineiston keräämistapaan. Onko aineisto kerätty asianmukaisesti luotettavista lähteistä ja onko se myös analysoitu huolellisesti? Uskottavuutta lisää myös se, että vieraatkin aiheet selitetään lukijalle ymmärrettävästi. (Juuti & Puusa 2020, 167.) Opinnäytetyösämme uskottavuus näkyy luotettavien ja monipuolisten lähteiden käytössä. Olemme käyttäneet lähteinämme niin kirjallisuutta kuin ammattihenkilöiden meille haastatteluissa antamaa tietoa. Lisäksi olemme pyrkineet tekemään opinnäytetyöstämme selkeän ja helposti luettavan.

Luotettavuudella tarkoitetaan lukijan vaakuttamista tutkijan ammattitaidosta ja kykyä perustella tutkimustaan tehtäessä tekemiänsä valintoja, joiden tutkimusongelma on saatu ratkaistua. Vakuuttaakseen lukijan tutkimuksen luotettavuudesta on tutkijan kuvattava tutkimuksensa eteneminen juuri niin kuin se on tapahtunut. (Juuti & Puusa 2020, 167.) Luotettavuutta perustelemme sillä, että olemme opinnoissamme perehtyneet erityisesti varhaiskasvatukseen ja saa-

neet työn mukana tuomaa kokemusta harjoitteluista sekä tekemistämme sijaisuuksista. Olemme myös pyrkineet mahdollisimman tarkasti ja järjestelmällisesti kertomaan opinnäyteyöme prosessin eri vaiheista.

Eettisyys merkitsee sitä, että tutkimusta tehdessään tutkija on kaiken aikaan noudattanut eettisiä periaatteita. Tutkimuksesta ei saa aiheutua haittaa kenellekään siihen osallistujalle tai vaarantaa tutkimuksen kohteena olevien ihmisten elämäntilannetta. (Juuti & Puusa 2020, 167.) Eettisyys tulee ilmi opinnäyteyössämme parhaiten esiin siinä, ettemme ole pyytäneet tai keränneet siihen osallistuneilta henkilöiltä mitään sellaista tietoa, joista heidät olisi mahdollista tunnistaa. Meillä on vaitiolovelvollisuus, joka myös velvoittaa meitä, että emme tuo julki missään haastateltavien nimiä tai yhteystietoja.

11 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöme tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia keinoja varhaiskasvatuksella on vieraskielisen lapsen oman äidinkielen tukemiseen ja kokevatko vanhemmat saavansa päiväkodilta tukea lapsen äidinkielen arvostamisen tukemiseen. Opinnäytetyöme tutkimus rakentui näiden kahden kysymyksen ympärille: *Millä keinoin oman äidinkielen arvostamista voidaan tukea varhaiskasvatuksessa? Millaista tukea maahanmuuttajavanhemmat saavat tai kokevat saavansa oman äidinkielen arvostamiseen varhaiskasvatuksesta?* Tutkimuskysymyksiin vastaukset kokosimme varhaiskasvatuksen opettajilta saaduista haastatteluista, vanhemmille tehdystä kyselylomakkeesta, aiheeseen liittyvästä webinaarista sekä ammattikirjallisuudesta. Hankittujen vastausten perusteella tulimme seuraaviin johtopäätöksiin.

Kielitietoisuus-termi on ollut opinnäytetyötä tehdessä koko ajan vahvasti läsnä. Kielitietoisuus varhaiskasvatuksessa luo lähtökohdan tutkimusaiheellemme. Koemme, että oman äidinkielen arvostamisen tukeminen on mahdollista ilman kielitietoisuutta ja se on lähtökohta äidinkielen arvostamiselle. Tästä johtuen kielitietoisuus termi on johtopäätöksissämme myös vahvasti mukana.

11.1 Miten oman äidinkielen arvostamista tuetaan varhaiskasvatuksessa?

Tutkimusta tehdessämme huomasimme nopeasti, että kielitietoisuus erityisesti varhaiskasvatuksen näkökulmasta on melko suppeasti käsitelty aihe. Varhaiskasvatuksessa kielitietoisuutta kuitenkin toteutetaan käytännössä päivittäin. Haastattelemiemme varhaiskasvatuksen opettajien mukaan kielitietoisuus näkyy päiväkotiarjessa ensisijaisesti kohtaamalla vieraskieliset lapset ja heidän vanhempansa ennakkoluulottomalla ja arvostavalla asenteella. Lapsen saa arvostamaan omaa äidinkieltään osoittamalla kiinnostusta esimerkiksi kysymällä lapselta tai tämän vanhemmalta, miten omalla kielellä tervehditään toista, lukemalla vieraskielisiä satuja tai kuuntelemalla niitä esim. Lukulumo-sovelluksen avulla, selvittämällä kartan avulla mistäpäin maailmaa lapsi tai lapsen vanhemmat/sukulaiset ovat kotoisin ja mitä kieltä siellä puhutaan.

Monikielisyyttä pidetään rikkautena ja lapsen omaa äidinkieltä kohtaan osoitetaan arvostusta. Varhaiskasvatus kannustaa vieraskielisten lasten vanhempia puhumaan lapsille omalla äidinkielellä korostamalla sen merkitystä suomen kielen oppimisen, identiteetin rakentumisen, integroitumisen sekä tulevaisuuden kannalta. Konkreettiseksi keinoiksi lapsen oman äidinkielen tukemiseen varhaiskasvatus antaa kirjastosta oman kielisten kirjojen lainaamisen sekä mahdollisuuksien mukaan oman kielisten lastenohjelmien katsomisen.

11.2 Millaista tukea maahanmuuttajavanhemmat saavat oman äidinkielen arvostamiseen varhaiskasvatukselta?

Vieraskielisten vanhempien näkökulmasta kielitietoisuus toteutuu varhaiskasvatuksen arjessa siinä, että suurin osa vanhemmista kokee päiväkodin kannustavan heitä puhumaan lapselle omalla äidinkielellä. Tämän voi havaita vanhemmille tehdystä kyselylomakkeen vastauksista. Toisaalta vastausten perusteella pieni osa vanhemmista oli sitä mieltä, ettei päiväkotikielinen kannusta puhumaan lapselle omalla äidinkielellä. Tarkoittaako tämä sitä, että kielitietoisuus ei toteudu kaikkien vanhempien kohdalla samalla tasolla?

Vanhempien vastauksista esille nousi selkeästi se, että omaa äidinkieltä kuullaan mieluummin pelkästään kotona oman perheen piirissä. Tämän perusteella oletamme, että vanhemmat eivät miellä oman äidinkielen kuulemist

päiväkodissa välttämättömäksi. Lapsen oman äidinkielen kuuleminen päiväkodissa ei ole kiellettyä, mutta sitä ei myöskään mielletä tarpeelliseksi.

Tulkintamme perusteella vanhemmat eivät välttämättä tiedä minkälaista tukea tai keinoja päiväkotitarjoaja oman äidinkielen arvostamiselle. Tämä tuli esille erityisesti kyselymme avoimien kysymyksen kohdalla. Tähän saatujen vastausten perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että vanhemmat ovat tyytyväisiä varhaiskasvatukselta saatuun tukeen. Toisaalta vastauksista huomasimme myös, etteivät vanhemmat välttämättä tiedä, miten päiväkotitarjoaja tukee lasta käyttämään omaa äidinkieltään. Tämä ei välttämättä johdu siitä, etteikö vanhemmille olisi kerrottu varhaiskasvatuksessa käytettävistä menetelmistä vaan, siitä etteivät vanhemmat ole ymmärtäneet, miten nämä menetelmät toimivat käytännössä.

12 TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Lapsen oman äidinkielen arvostamisen lisäämiseksi tärkeintä olisi tuoda vanhemmille esille sitä, miten paljon oma äidinkieli vaikuttaa oppimiseen, identiteetin kehittymiseen ja yhteiskuntaan integroitumiseen. Tämän esiin tuominen vaatii aikaa työntekijältä ja vanhemmalta sekä tarpeeksi hyvää yhteistä kielitaitoa. Vasu-keskusteluissa näitä asioita on mahdollista selittää tulkin avustuksella.

Päiväkodissa kuullun suomen lisäksi moni maahanmuuttajalapsi kuulee kotonaan oman äidinkieltään lisäksi myös englantia esimerkiksi verkossa katsottavien lasten ohjelmien kautta, jolloin oma äidinkieli jää helposti muiden kielten varjoon. Jenni Alisaari ehdotti webinaariluennossaan tähän avuksi vanhemmille tehtyä aikataulua, jonka avulla on mahdollista havainnoida, kuinka paljon tai vähän lapsi kuulee omaa äidinkieltään päivän aikana. Aikataulun avulla vanhemmat saavat konkreettisen työkalun, jonka avulla pohtia oman äidinkielen asemaa.

Mahdollisuuksien mukaan ehdottaisimme myös vieraskielisiä lukuhetkiä lapsille. Lukuhetkessä tiettyyn kieliryhmään kuuluvien lapsien olisi mahdollista kuulla esim. kerran kuukaudessa omalla kielellä ja omaan kulttuuriin liittyvä tarina. Tällainen lukuhetki toteutettaisiin lukumummot ja -vaarit periaatteella. Eli

vierasta kieltä osaava vapaaehtoinen henkilö tulisi päiväkodille paikanpäälle kertomaan tarinan.

13 POHDINTA

Olemme olleet työharjoittelussa sekä tehneet lyhytaikaisia sijaisuuksia Kotkan alueella päiväkodeissa ja esikouluissa, joissa on paljon maahanmuuttajalapsia. Vastaan on välillä tullut vanhempia, joille lapsen suomen kielen oppiminen on erittäin tärkeää. Tämä on ilmennyt siten, että lapselle puhutaan hakutilanteissakin vain suomea tai vanhemmat pyytävät, ettei lapsi leikkisi omaa äidinkieltä puhuvien lasten kanssa. Joidenkin työntekijöiden kanssa on tullut puheeksi, miten tällainen vaikuttaa lapsen suomen kielen oppimiseen. Lapsi voi kyllä osata puhua suomea, mutta se on vaikeasti ymmärrettävää. Opinnäyte-työaiheemme lisäksi meitä kiinnosti myös se, kuinka moni maahanmuuttaja vanhemmista ajattelee, että lapselle tulee puhua suomea myös kotona. Positiivisesti huomasimme kyselylomakevastausten perusteella, että suurin osa vastaajista puhuu omaa äidinkieltään kotona lapselle.

Kyselylomakkeiden vastauksia tarkasteltaessa mietimme, miksi vain seitsemäntoista perhettä vastasi kyselyymme, vaikka jaoimme lomakkeita runsaasti päiväkodeille ja vanhemmilla oli mahdollisuus vastata myös sähköisen linkin kautta. Ennen kyselylomakkeiden toimittamista päiväkodeihin meitä varoiteltiin kovasti siitä, ettemme välttämättä saisi kovinkaan montaa lomaketta vastattuna takaisin. Pohdimme, että johtuiko vähäisten vastausten määrä kielitaidottomuudesta vai haluttomuudesta osallistua kyselyyn. Kyselylomakkeen avoimen kysymyksen analysointi osoittautui haasteelliseksi sillä meidän vaikea tulkita, mitä vanhemmat ovat tarkoittaneet vastauksillaan. Lisäksi avoimessa kysymyksessä lähes kukaan vastaajista ei antanut esimerkkejä siihen, miten päiväkotitoi tukee lasta käyttämään omaa äidinkieltään. Tästä johtuen emme valitettavasti saaneet tutkimukseemme haluamaamme vanhemmilta saatua näkökulmaa.

Työprosessin arviointi

Opinnäytetyömme aikana korona on pakottanut meitä nojautumaan teknologiaan entistä enemmän. Parityöskentely on suurimmilta osin tapahtunut etänä hyödyntäen OneDriveä, WhatsAppia ja Teamsia. Teknologian käyttämisellä on ollut hyvät puolensa ja se on vauhdittanut opinnäytetyöprosessin etenemistä. Ohjaavaan opettajaan sai hyvin yhteyttä sähköpostitse ja opinnäytetyösopimus ja tutkimuslupa oli mahdollista skannata ja lähettää opettajalle sähköisesti, jolloin aikaa ei mennyt postin odottamiseen. Toisaalta teknologian käytön huonot puolet korostuivat etänä pidettyjen haastatteluiden aikana yhteysongelmien muodossa. Kaikesta huolimatta etänä työskenteleminen sujui hyvin, vaikka se vaatikin aluksi hieman totuttelua.

Alun perin ajatuksenamme oli tehdä opinnäytetyö liittyen lasten kielellisiin haasteisiin varhaiskasvatuksessa, minkälainen merkitys varhaiskasvatuksella on lapsen kielelliselle kehitykselle ja miten varhaiskasvatus tukee toiminnallaan maahanmuuttajalasten vanhempien ymmärrystä suomen kielen oppimisen tärkeydestä. Pia Eskola kuitenkin ehdotti meille jo alkumetreillä, että tämän sijasta käsittelemme, sitä miten varhaiskasvatus omalla toiminnallaan tukee maahanmuuttajalasten vanhempien ymmärrystä suomen kielen oppimisen tärkeydestä ja liittäisimme siihen lapsen oman kotikielen tai kielten arvostuksen merkityksen. Myöhemmin tavatessamme Eskolan opinnäytetyömme aihe tarkentui vielä lapsen oman äidinkielen arvostamisen keinojen kartoittamiseksi. Aiheen vaihtuminen sopi meille hyvin, mutta huomasimme nopeasti, että meidän aiheeseemme liittyvää tutkimusta oli tehty hyvin vähän. Oman äidinkielen merkityksiä on kyllä tarkasteltu, mutta ne on useimmiten liitetty kielelliseen kehitykseen. Lähes kaikki aineisto liittyen oman äidinkielen arvostamisen tärkeyteen oli tehty tarkastellen jo kouluikäisiä lapsia. Tämä toi meille haasteita lähdemateriaalia etsiessä.

Jatkotutkimus ehdotuksia

Saamiemme vastausten perusteella oman äidinkielen arvostaminen ja kielitietoisuus vaikuttavat olevan aiheina maahanmuuttajavanhemmille vieraita, eikä niitä osata yhdistää konkreettiseksi varhaiskasvatuksessa käytettäviksi menetelmiksi. Jatkotutkimuksena ehdottaisimme tarkempaa selvitystä siihen, miten

maahanmuuttajavanhemmat ymmärtävät kielitietoisuus-termin ja mitä se heille merkitsee. Lisäksi olisi hyvä selvittää, millä tavoin varhaiskasvatuksessa käytettävää termistöä voitaisiin tuoda parhaiten maahanmuuttajavanhempien tietoisuuteen.

Toisena jatkotutkimusaiheena ehdotamme tarkempaa oman äidinkielen arvostamisen hyötyihin liittyvää selvitystä varhaiskasvatusikäisten lasten kohdalla. Tällä hetkellä tutkimuskohteena ovat olleet kouluikäiset lapset. Mitä nuorempi henkilö on kyseessä, sitä paremmin kieli opitaan. Tästä johtuen oman äidinkielen arvostuksen merkitystä tulisi tarkastella myös varhaiskasvatusikäisten lasten kannalta.

LÄHTEET

Alastalo, M. & Åkerman, M. 2010. Asiantuntijahaastattelun analyysi: Faktojen jäljillä. Teoksessa Ruusuvoori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. E-kirja. Tampere: Vastapaino. Saatavilla: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu: 13.12.2021].

Byers-Heilein, K. & Lew-Williams, C. 2013. Bilingualism in the Early Years: What the Science Says. WWW-sivu. Saatavilla: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6168212/> [viitattu: 6.10.2021].

Eskola, J. Lätti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teema haastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa Valli, R. & Aarnos, E. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu: 20.9.2021].

Honko, M. & Mustonen, S. 2018. Tunne kieli: Matka maailman kieliin ja kielitietoisuuteen. 1. painos. Helsinki: Finn Lectura.

Juhila, K s.a. Koodaaminen. WWW-sivu. Saatavilla: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/koodaaminen/> [viitattu: 5.12.2021].

Keltikangas-Järvinen, L. 2017. Hyvä itsetunto. [Uusi painos]. Helsinki: Werner Söderström osakeyhtiö.

Kotkan kaupunki 2019. Kotkan varhaiskasvatussuunnitelma 2019. PDF-dokumentti. Saatavilla: <https://peda.net/kotka/varhaiskasvatus/vp3/kv21/ptpv:file/download/46199f59fc8b24e475e799f226cc75be6cfc08ac/Kotkan%20varhaiskasvatussuunnitelma%202019%20%281%29.pdf> [viitattu: 24.11.2021].

Kotkan kaupunki. 2021. Maahanmuuttajat. WWW-sivu. Saatavilla: <https://www.kotka.fi/hyvinvointi/maahanmuuttajat/> [viitattu: 24.11.2021].

Kuntatyö 2030. 2021. Kielimentoritoiminta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. WWW-sivu. Saatavilla: <https://www.kuntatyo2030.fi/katso/kielimentoritoiminta-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa-monien-kielten-naky> [viitattu: 5.12.2021].

Latomaa, S., Saukkonen, P. & Sriebaliute-Norho, V. 2016. Monikielisyys on luovuutta! Tutkimus monikielisuuden ja taiteen yhdistämisestä. PDF-dokumentti. Saatavilla: <https://www.cupore.fi/images/tiedostot/monikielisyys-on-luovuutta.pdf> [viitattu: 28.11.2021].

Liimatta, P. 2018. Luokanopettajien kokemuksia monikielisten oppilaiden oman äidinkielen merkityksestä ja suomen kielen oppimisesta. Helsingin Yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Pro gradu. PDF-dokumentti. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201901241168> [viitattu: 29.12.2021].

Malinen, H. 2019. Anna lapselle ääni. Kieli- ja kulttuuritietoisuuden voima kasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mäkelä, T. 2007. Miksi äidinkieli tarvitsee tukea? Teoksessa Latomaa, S. (toim.) Oma kieli kullaa kallis. Opas oman äidinkielen opetukseen. PDF-dokumentti. Saatavilla: <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Oma%20kieli%20kullan%20kallis.pdf> . [viitattu: 2.10.2021]

Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. PDF-dokumentti. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085155> [viitattu: 1.10.2021].

OPH. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Helsinki. Opetushallitus. Saatavilla: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf [viitattu 26.10.2021].

Ota Koppi. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus Helsingissä. 2020. PDF-dokumentti. Saatavilla: https://www.otakoppi-ohjelma.fi/sites/default/files/in-line-files/helsinki_otakoppi_v3.pdf [viitattu: 11.1.2022].

Pietilä, I. 2010. Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa Ruusuvuori, J. Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. E-kirja. Tampere: Vastapaino. Saatavilla: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 16.12.2021].

Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus. Saatavilla: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu: 13.11.2021].

Ruusuvuori, J. & Nikander, P. 2017. Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. E-kirja. Tampere: Vastapaino. Saatavilla: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 16.12.2021].

Teiss, K. 2007. Varhaislapsuuden merkitys oman äidinkielen ylläpitämisessä ja kaksikieliseksi kehitymisessä. Teoksessa Latomaa, S. (toim.) Oma kieli kullaa kallis. Opas oman äidinkielen opetukseen. PDF-dokumentti. Saatavilla: <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Oma%20kieli%20kullan%20kallis.pdf> [viitattu: 17.10.2021].

Tietoarkisto. s.a. Kyselylomakkeen laatiminen. WWW-sivu. Saatavilla: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvantti/kyselylomake/laatiminen/> [viitattu: 5.12.2021].

Tilastokeskus. 2021a. Ulkomaalaistaustaiset. WWW-dokumentti. Saatavilla: <https://www.tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaalaistaustaiset.html> [viitattu 16.11.2021].

Tilastokeskus. 2021b. Vieraskieliset. WWW-dokumentti. Saatavilla: <https://www.tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/vieraskieliset.html> [viitattu: 16.11.2021].

Turun yliopisto. OPH. Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020. Kielitietoisien pedagogiikan kehittäminen varhaiskasvatuksessa. PDF-dokumentti. Saatavilla: https://www.utu.fi/sites/default/files/media/Kielipeda_tyovaline.pdf [viitattu: 26.10.2021].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. E-kirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Saatavilla: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu: 13.11.2021].

Valli, R. (toim.) 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Lyhyt selviytymisopas. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Saatavilla: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu: 9.10.2021].

Valtioneuvosto. 2021. Maahanmuuton tilannekatsaus 1/2021: Suomen väestö monimuotoistuu – vaihtelua on alueittain. WWW-dokumentti. Saatavilla: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/suomen-vaesto-monimuotoistuu-vaihtelua-on-alueittain> [viitattu: 16.11.2021].

Varhaiskasvatuslaki 540/2018

VO haastattelu 2021.

Kysely

Olemme opiskelijoita Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulusta ja tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä vanhempien mielipiteitä siitä, kannustaako päiväkoti heitä puhumaan kotona lapsilleen omalla äidinkielellään.

We are students from South-Eastern Finland University of Applied Sciences and the purpose of this survey is to gather parents' opinions on whether kindergarten encourages them to speak at home to their children in their own mother tongue.

1. Mitä kieltä puhutte kotona lapsellenne?

What language do you speak at home to your child?

2. Kuinka moni lapsistanne on päiväkodissa?

How many of your children are in kindergarten?

3. Minkälaista tukea päiväkoti antaa lapsenne oman äidinkielen arvostamisen tukemiseen?

How does your kindergarten support your child's appreciation of his/ her motherlanguage?

4. Kannustaako päiväkoti sinua puhumaan omaa äidinkieltäsi lapsellesi?

Does your kindergarten encourage you to speak your own motherlanguage to your child?

Kyllä/ Yes

Ei/ No

5. Haluaisitteko, että lapsenne kuulisi omaa äidinkieltään myös päiväkodissa?

Would you like for your child to hear his/her own motherlanguage also in kindergarten?

Kyllä/Yes

Ei/No